

**РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ:
НА ШЛЯХУ ДО ІСТОРІЇ**

НАУКОВИЙ ФОРУМ

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС ГЕРОЇВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ –
МУЗЕЙ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ
УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

НАУКОВИЙ ФОРУМ

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ: НА ШЛЯХУ ДО ІСТОРІЇ

ФОКУС-ТЕМА 2024 РОКУ:

**“ЕВОЛЮЦІЯ ПРОТЕСТНИХ РУХІВ В УКРАЇНІ НОВІТНЬОЇ ДОБИ:
ІМПЕРІЇ, ВІЙНИ, ІДЕНТИЧНІСТЬ”**

**Приурочено до 20-ї річниці Помаранчевої революції та 11-ї річниці
від початку Євромайдану / Революції Гідності**

ЗМІШАНИЙ ФОРМАТ

ПРОГРАМА

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Геннадій Боряк – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, заступник директора Інституту історії України НАНУ

Антон Дробович – кандидат філософських наук, голова Українського інституту національної пам'яті

Леся Онишко – кандидат історичних наук, учений секретар Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності

Ігор Пошивайло – кандидат історичних наук, генеральний директор Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності (*голова оргкомітету*)

Тарас Пшеничний – доктор історичних наук, в. о. декана історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Вікторія Романюк – кандидат наук із культурології, директор Могилянської школи журналістики Національного університету "Києво-Могилянська академія"

Олег Турій – кандидат історичних наук, проректор із стратегічної співпраці Українського католицького університету

РОЗКЛАД РОБОТИ

20 ЛИСТОПАДА 2024 РОКУ

9:15–9:30 – реєстрація учасників наукового форуму

9:30–10:00 – відкриття наукового форуму

10:00–12:00 – панельна дискусія “Протестні рухи в Україні як чинник націєтворення”

12:00–12:30 – перерва

12:30–14:30 – панельна дискусія “Еволюція національного спротиву: ідеї та різновиди”

14:30–15:00 – перерва

15:00–17:00 – розмова з польовими командирами Помаранчевого майдану: “Як досвід Помаранчевої революції було застосовано в Революції Гідності”

17:00–17:30 – презентація виставки “Протест / Архітектура. Барикади і намети: світ і Україна”

21 ЛИСТОПАДА 2024 РОКУ

9:45–10:00 – реєстрація учасників наукового форуму

10:00–12:00 – панельна дискусія “Феномен Майданів як найвища форма громадянського протесту”

12:00–12:30 – перерва

12:30–14:30 – панельна дискусія “Масові протести в умовах окупації та війни”

14:30–15:00 – перерва

15:00–17:00 – круглий стіл “Самоорганізація суспільства: способи, методи, конфігурації”

17:00–18:00 – екскурсія виставкою “Протест / Архітектура. Барикади і намети: світ і Україна”

РЕГЛАМЕНТ

Доповідь – до 15 хвилин

Виступ в обговоренні – до 3 хвилин

Виступи в межах панельних дискусій – до 5 хвилин

20 листопада 2024 року

9:15–9:30 – реєстрація учасників наукового форуму

9:30–10:00 – ВІДКРИТТЯ НАУКОВОГО ФОРУМУ:

Антон Дробович – голова Українського інституту національної пам'яті

Іван Патриляк – майор Збройних Сил України

Ігор Пошивайло – генеральний директор Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності

Тарас Пшеничний – в.о. декана історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ребекка Хармс – німецький політик, режисер-документаліст, депутат Європейського парламенту

THE UKRAINIAN REVOLUTIONS AND THE LAME WEST (УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ ТА КУЛЬГАВИЙ ЗАХІД)

10:00–12:00 – ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ “ПРОТЕСТНІ РУХИ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК НАЦІЄТВОРЕННЯ”

Модератор: Сергій Падалка (Інститут історії України НАНУ, Київ, Україна)

Кирило Галушко (Інститут історії України НАНУ, Київ, Україна)

РЕТРОСПЕКТИВА МАСОВИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОТЕСТІВ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: “НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР” ЧИ “БАНАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ”?

Сергій Єкельчик (Університет Вікторії, Вікторія, Канада)

СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1920 РОКІВ ТА ПОШУК НОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ

Володимир Волковський (Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАНУ, Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ЕКСЦЕПЦІОНАЛІЗМ ХІХ СТОЛІТТЯ: ДИСКУСІЯ ДОВКОЛА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ХІХ–ХХІ СТОЛІТЬ

Станіслав Кульчицький (Інститут історії України НАНУ, Київ, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКИХ МАЙДАНІВ

Диспутанти: Антон Дробович, Ігор Гирич, Лариса Якубова, Олександр Атаманчук

12:00–12:30 – перерва на каву

12:30–14:30 – ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ “ЕВОЛЮЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ: ІДЕЇ ТА РІЗНОВИДИ”

Модератор: Леся Бондарук (Український інститут національної пам'яті, Луцьк, Україна)

Павло Гай-Нижник (Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАНУ, Київ, Україна)
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ХХ СТОЛІТТЯ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Аліна Пониपाляк (Національна академія Служби безпеки України, Київ, Україна)
НА ШЛЯХУ ДО САМОСТІЙНОЇ ДЕРЖАВИ: ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ СЕРЕДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Олеся Ісаюк (Центр дослідження визвольного руху, Національний музей-меморіал “Тюрма на Лонцького”, Львів, Україна)
“ТИХИЙ ОПІР” УЧАСНИКІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ, УВ'ЯЗНЕНИХ У КОНЦТАБОРІ АУШВІЦ (1941–1944 РОКИ): СПЕЦИФІКА ТАКТИКИ ТА ІЄРАРХІЇ ЦІЛЕЙ

Людмила Тарнашинська (Інститут літератури імені Т.Г.Шевченка НАНУ, Київ, Україна)
УТВЕРДЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ШІСТДЕСЯТНИКІВ

Василь Деревінський (Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ, Україна)
НЕНАСИЛЬНИЦЬКИЙ СПРОТИВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ 60–80-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Диспутанти: Іван Патриляк, Йосиф Зісельс, Олександр Іщук, Дмитро Фурманчук

14:30–15:00 – перерва на каву

**15:00–17:00 – РОЗМОВА З ПОЛЬОВИМИ КОМАНДИРАМИ ПОМАРАНЧЕВОГО МАЙДАНУ:
“ЯК ДОСВІД ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ БУЛО ЗАСТОСОВАНО В РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ”**

Модератор: Олександр Зінченко (історик, журналіст, публіцист)

Учасники:

Тарас Стецьків – політик, громадський діяч, народний депутат Верховної Ради України І, ІІІ–ІV та VI скликань

Володимир Філенко – політик, народний депутат Верховної Ради України І, ІІІ–ІV та VI скликань

17:00–17:30 – ПРЕЗЕНТАЦІЯ ВИСТАВКИ “ПРОТЕСТ / АРХІТЕКТУРА. БАРИКАДИ І НАМЕТИ: СВІТ І УКРАЇНА”

Олівер Ельсер – куратор виставки (Німецький архітектурний музей, Франкфурт-на-Майні, Німеччина)

21 листопада 2024 року

9:45–10:00 – реєстрація учасників наукового форуму

10:00–12:00 – ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ “ФЕНОМЕН МАЙДАНІВ ЯК НАЙВИЩА ФОРМА ГРОМАДЯНСЬКОГО ПРОТЕСТУ”

Модератор: Катерина Романова (Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності, Київ, Україна)

Іван Заєць (Українська всесвітня координаційна рада, товариство “Україна-Світ”, Київ, Україна)

УРОКИ МАЙДАНУ Й СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ НАЦІЇ

Петро Стецюк (суддя Конституційного Суду України 2006–2016 років, Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, Київ, Україна)
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Олег Андрос (Спілка вільних журналістів “Природа над усе”, Київ, Україна)
РЕЛЕВАНТНІСТЬ “КЛАСИЧНИХ” ІДЕОЛОГІЙ ЩОДО ПРОТЕСТНИХ РУХІВ І ПАРТІЙ УКРАЇНИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Віталій Нахманович (Музей історії міста Києва, Київ, Україна)
“КОЛЬОРОВА РЕВОЛЮЦІЯ” НА ФРОНТИРІ: УКРАЇНСЬКІ МАЙДАНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ

Михайло Смокович (Касаційний адміністративний суд, Київ, Україна)
СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В УКРАЇНІ

Диспутанти: Євген Захаров, Юрій Сиротюк, Ярослав Юрчишин, Григорій Чмихало

12:00–12:30 – перерва на каву

12:30–14:30 – ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ “МАСОВІ ПРОТЕСТИ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ ТА ВІЙНИ”

Модератор: Тарас Пшеничний (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна)

Олександр Черемісін (Херсонський державний університет, Херсон, Україна)
ЦИВІЛЬНИЙ РУХ СПРОТИВУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНА 2022 РОКУ

Андрій Фесенко (Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Київ, Україна)
ПРОТЕСТНІ НАСТРОЇ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЧЧИНИ:
СОЦІОРЕЛІГІЙНИЙ АНАЛІЗ (2014–2021 РОКИ)

Тетяна Цимбал (Криворізький національний університет, Кривий Ріг, Україна)
ПРОТЕСТНІ РУХИ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ

Галина Михайленко (Херсонський державний університет, Херсон, Україна)
ПРАКТИКИ ВИЖИВАННЯ В ОКУПОВАНОМУ ХЕРСОНІ ЯК ФОРМА СПРОТИВУ ТА
САМООРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Алла Киридон (Державна наукова установа “Енциклопедичне видавництво”, Київ, Україна)
ПАМ’ЯТАННЯ ТА ЗАБУВАННЯ В СМИСЛОВИХ ВИМІРАХ ХРОНОТОПІВ ВІЙНИ

Диспутанти: Тетяна Воропаєва, Ірина Головай, Михайло Гордієнко,
Сергій Мирний, Ольга Яковець

14:30–15:00 – перерва на каву

**15:00–17:00 – КРУГЛИЙ СТІЛ “САМООРГАНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА: СПОСОБИ,
МЕТОДИ, КОНФІГУРАЦІЇ”**

Модератор: Остап Стасів (ГО “Відкритий університет Майдану”, Київ, Україна)

Тарас Кузьо (Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Київ, Україна)
OPPOSITION MOVEMENTS IN UKRAINIAN AND RUSSIAN HISTORY: WHY UKRAINE IS NOT RUSSIA
(ПРОТЕСТНІ РУХИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ: ЧОМУ УКРАЇНА – НЕ РОСІЯ)

Джефф Степницький (Університет Мак-Еван, Едмонтон, Канада),
Данило Судин (Український католицький університет, Львів, Україна)
UNDERSTANDING THE REVOLUTION OF DIGNITY THROUGH THE IDEAS OF MYKHAILO
DRACHOMANOV (РОЗУМІННЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОГЛЯДІВ
МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА)

Дарія Сингаєвська (Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Київ, Україна)
ГРОМАДСЬКА САМООРГАНІЗАЦІЯ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ ЯК СКЛАДНИК
СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО РЕЖИМУ

Любов Крупник (Український інститут, Київ, Україна)
ПРОТЕСТНІ РУХИ В УКРАЇНІ Й ПОЛЬЩІ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ МІЖ ДОСВІДОМ
ПОЛЬСЬКОЇ “СОЛІДАРНОСТІ” ТА УКРАЇНСЬКИМИ МАЙДАНАМИ

Тетяна Привалко (Український інститут національної пам’яті, Київ, Україна)
ЕВОЛЮЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ОЧИМА УЧАСНИКІВ РЕВОЛЮЦІЇ
ГІДНОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УСНОЇ ІСТОРІЇ)

**17:00–18:00 – ЕКСКУРСІЯ ВИСТАВКОЮ “ПРОТЕСТ / АРХІТЕКТУРА. БАРИКАДИ І
НАМЕТИ: СВІТ І УКРАЇНА**

РЕЗЮМЕ ДОПОВІДЕЙ

Олег Андрос, громадська організація “Спілка вільних журналістів “Природа над усе”, заступник голови, кандидат політичних наук

РЕЛЕВАНТНІСТЬ «КЛАСИЧНИХ» ІДЕОЛОГІЙ ЩОДО ПРОТЕСТНИХ РУХІВ І ПАРТІЙ УКРАЇНИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Перші три десятиліття ХХ століття поставили перед українським суспільством питання руба: чи релевантні політичні ідеології, які домінують на Заході, щодо наших теренів? Як ці ідеології видозмінюються в Україні? Чи релевантні вони взагалі в епоху постмодерну, коли ідеології переплітаються та вже не є догматичними? Усі ці питання накладаються на вкрай повільне становлення партійної системи в Україні, коли партії є виразниками не “низових” інтересів громадян, а великих бізнесових груп. Чи стали Майдани 2004 та 2013–2014 років як громадські рухи альтернативами партіям? Якщо прогнозувати, то чи є громадські організації й рухи єдино можливими в післявоєнній Україні виразниками суспільних інтересів? Про всі ці питання поговоримо тезово. Адже прогнозований Фукуямою “кінець історії” перетворився на глобальне протистояння автократій та демократій. А самі демократії переживають після ейфорії повалення “залізної завіси” часи кризи й нових викликів, спричинених зокрема стрімким поширенням дезінформації через соцмережі та розпалюванням ворожнечі новітніми методами. Нинішня повномасштабна війна – нагадування про те, що націєтворення неможливе без артикулювання цінностей націй через постійний своєрідний суспільний плебісцит.

Олександр Атаманчук, відокремлений структурний підрозділ “Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету”, викладач історії

АНТИБІЛЬШОВИЦЬКИЙ РУХ СЕЛЯН У ДУНАЄВЕЦЬКОМУ РАЙОНІ НА ПОДІЛЛІ НАПРИКІНЦІ 20-Х – НА ПОЧАТКУ 30-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У доповіді зроблено спробу дослідити опір українського населення утвердженню сталінського тоталітаризму на прикладі підготовки та здійснення збройного виступу на території колишнього Дунаєвецького району на Поділлі наприкінці 20-х – на початку 30-х років ХХ століття. Метою роботи є аналіз повстання українського селянства проти колективізації, яке сталося на Дунаєвеччині Хмельницької області. Починаючи з 1926 року кремлівська влада обрала курс на згортання НЕПу, оголосивши, що ця політика себе вичерпала й виконала поставлені завдання. Політичні, соціальні та економічні реалії “ліберальних” 20-х років ХХ століття протягом короткого часу було змінено жорсткою тоталітарною системою сталінського срср. Наслідки таких змін в Україні були найвідчутнішими саме для селянства.

Володимир Волковський, Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України / Інститут філософії Чеської академії наук, науковий співробітник, кандидат філософських наук

УКРАЇНСЬКИЙ ЕКСЦЕПЦІОНАЛІЗМ ХІХ СТОЛІТТЯ: ДИСКУСІЯ ДОВКОЛА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ХІХ–ХХІ СТОЛІТЬ

Процеси націєтворення, які почалися в усьому західному світі на зламі XVIII–XIX століть, включали в себе такі поняття, як ідея нації, національна місія, дискусії довкола ідеї, смислу, призначення, ролі у світовій історії тієї чи іншої нації. У межах специфічної ситуації США було витворено поняття “американський ексцепціоналізм”, що позначало специфічне американське бачення філософії історії та ролі США в історії людства. Після тривалих метаморфоз це поняття вийшло за межі суто американських студій і стало методологічним інструментом, що застосовується в усьому світі (виникають студії скандинавського, європейського, китайського, російського, японського, навіть середньовічного андалусійського ексцепціоналізму). Цілком логічно постає питання про застосовність цього поняття щодо українського історичного контексту. Існування українського ексцепціоналізму, що означає формулювання певного дискурсу винятковості українців та України, їхньої особливої місії, долі, ідеї, призначення тощо, належить до історії розвитку української національної боротьби.

Тетяна Воропаєва, Київський університет імені Тараса Шевченка, доцент, кандидат психологічних наук

ФЕНОМЕН МАЙДАНІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ СТИСЛОЇ ФОРМУЛИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ “ГІДНІСТЬ, РОЗВИТОК, СВОБОДА”

Упродовж 1993–2024 років українознавці КНУ імені Тараса Шевченка, а також аспіранти та студенти трьох університетів міста Києва брали активну участь у дослідженні уявлень громадян України про сучасну національну ідею. Упродовж 1993–2024 років було опитано понад 60 тисяч респондентів від 18 до 89 років (мешканців усіх регіонів України). У 2022–2024 роках опитування проводилося у Києві, Дніпрі, Запорозжі, Львові та Ужгороді. Аналіз уявлень громадян України про сучасну українську національну ідею дав змогу виявити перелік тих ідей, які могли б об’єднати українське суспільство та стати базою для сучасної української національної ідеї (впродовж 1993–2024 років відбулася цікава трансформація ідей, які ввійшли в першу п’ятірку). Використання математико-статистичних методів допомогло з’ясувати стислу формулу національної ідеї – “Гідність, Розвиток, Свобода”, яка є не просто декларацією, а акумулює в собі як суто українські духовно-культурні надбання, так і загальнолюдські цінності (вперше результати нашого дослідження було оприлюднено в газеті “Голос України” ще 7 липня 2001 року), наступні публікації було розміщено в кількох наукових збірниках у 2003–2024 роках. Проведене дослідження показало, що маніфестовані на рівні національної ідеї ключові цінності українства, які було зневажено й поставлено під загрозу певними обставинами, завжди стають джерелом іще потужнішої енергії нації.

Українське суспільство продемонструвало цю закономірність під час кількох революцій – Революції на граніті (жовтень 1990 року), Помаранчевої революції (листопад–грудень 2004 року), Революції Гідності (листопад 2013-го – лютий 2014 року). Отже, у 1990, 2004 та 2013–2014 роках було актуалізовано не тільки людську гідність, самоповагу та взаємоповагу, а й громадянське пробудження й колективну суб'єктність суспільства, його здатність боротися за свободу, гідність і розвиток у руслі європейської цивілізації та відповідально дивитися у майбутнє. Саме ці ключові цінності та сучасна українська національна ідея консолідували наше суспільство й у 2022–2024 роках під час російсько-української неоімперської війни. Таким чином, сучасні загальнонаціональні ціннісні пріоритети (“Гідність, Розвиток, Свобода”), які було підтримано учасниками протестних рухів в Україні й у 2004-му, й у 2013–2014 роках, дають можливість консолідувати українське суспільство, не заперечуючи принцип ідеологічного плюралізму. Ці ціннісні пріоритети можуть стати аксіологічною основою як для продовження формування української політичної нації європейського типу, так і для реалізації української версії стратегії “розумної сили”, що є важливою передумовою перемоги України у війні.

Михайло Гордієнко, Яготинський інститут ПрАТ “ВНЗ “МАУП”, доцент кафедри соціальної роботи, кандидат політичних наук

МАЙДАННІ ПРОТЕСТИ ЯК СИНЕРГІЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Динамічні процеси глобалізованого світу уніфікують соціальну реальність, стирають автентичні цінності, поширюють космополітичні тренди. Тому в суспільному дискурсі й політичній практиці стрімко набуває актуальності феномен ідентичності. Для пострадянської України характерна криза ідентичності, яка з великими потугами еволюціонує від догматичної ідеології комунізму й етатизованої моделі політичної системи до відкритого суспільства та демократичних цінностей. Алгоритм цієї трансформації задає колективна воля українців, що сублімується через унікальні формати протестів – Майдани. Відсутність державності у процесі українського націогенезу кристалізує ініціативу суспільства, а не формальних інститутів у прийнятті політичних рішень. Не коритися узурпованим інститутам влади та імперському поневоленню, а бути вільними від них – це є визначальною рисою громадянського сумління українців, що породжує такі форми організації національного спротиву, як Запорозька Січ, козацтво, Майдан. Із цієї логіки випливає, що Майдан – це не стихійне явище чи технологічний проєкт. Він має органічне підґрунтя й базується на архетипах української вольниці. У соціально-політичному просторі майданних протестів сублімується громадянська ідентичність, що фіксує відчуття належності людини до політичної нації та інституту держави. Саме громадянська ідентичність є базовою субстанцією формування сучасної політичної нації та національної держави. Її тісно пов'язано з політичною активністю людей, національною свідомістю громадян, участю їх у виборчих процесах, залученням до політичних партій, громадських організацій, протестних акцій. Соціальні протести в парадигмі Майдану набувають організованого та національно артикульованого характеру, коли панує синергія екзистенційних поривів нації. Майдан маркує громадянську ідентичність, гуртує індивідів на засадах національної самоідентифікації, спільності культури, мови, світогляду. Стосовно

інституту держави громадянська самоідентифікація може набувати як лояльного (легітимізувального), так і критичного (протестного) формату. У разі лояльності громадянське сумління пасіонарного активу нації спрямовано на вдосконалення наявних політичних інститутів шляхом реформування їх. А коли визріває критична маса опонентів чинному політичному режимові, тоді здійснюється його корегування радикальними (революційними) засобами. Майдан реалізує толерантну, а не войовничу модель громадянської самоідентифікації новітньої української нації, що є ключовим атрибутом демократії. Революція Гідності засвідчила, що постколоніальне українське суспільство має національну зрілість і достатній потенціал, щоб впливати на прийняття політичних рішень й чинити гідний опір зовнішній інвазії московського неоімперіалізму. У сукупному вигляді зазначені чинники розглядаються як самодостатні чинники громадянської ідентичності. Її утвердження й легітимація спираються на інститути громадянського суспільства. Але постмайданна реальність засвідчує серйозну ерозію національно-демократичних цінностей та загрозу реваншу антиукраїнських сил, в авангарді яких стоїть московія. Сьогодні всі ресурси української спільноти й потенціал держави має бути спрямовано на тривалу боротьбу з московською експансією. Подолання ворога прямо корелюється з громадянською активністю й самоорганізацією українців. У цьому екзистенційному протистоянні виборюється біологічне виживання українського етносу. Лише перемога над москалями є ключовою умовою збереження національної та громадянської ідентичності України й визначатиме спроможність суспільства до розвитку.

Сергій Єкельчик, Університет Вікторії (Канада), професор, доктор філософії (PhD)

СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1920 РОКІВ ТА ПОШУК НОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ

У доповіді розглянуто вплив спадщини Української революції на ідеологічні засади та організаційні форми українського спротиву у XX столітті. Автор досліджує поступову зміну початкового розчарування ідеалами революції після її поразки на відновлення інтересу до революційної спадщини, що значною мірою стало можливим завдяки продуктивному діалогові між ОУН і патріотичною громадськістю Центральної та Східної України під час Другої світової війни. У доповіді також аналізуються причини обмеженого політичного використання ідеї відновлення української державності під час розпаду радянського союзу та становлення незалежної України.

Олеся Ісаюк, Центр дослідження визвольного руху, Національний музей-меморіал “Тюрма на Лонцького”, молодший науковий співробітник, доктор філософії (PhD)

У центрі уваги пропонованої доповіді лежить досвід спротиву ув'язнених у концтаборі Аушвіц групи членів ОУН(б) які перебували там у 1942–1945 роках. Хоча цей спротив ґрунтувався на ідеї взаємодопомоги з метою передусім фізично вціліти та дожити до волі й використовував ті ж самі методи, що й типологічно подібні мережі серед в'язнів Аушвіцу та інших концтаборів, у випадку ОУН(б) фізичне виживання розглядалося

водночас як спосіб продовження боротьби й інструмент для цього. У доповіді аналізуються логіка й механізм формування такої філософії, як і її вплив на тактику виживання та спротиву.

Станіслав Кульчицький, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник, доктор історичних наук

У виступі підкреслено, що започаткований конституційною реформою 1988 року розвиток громадянського суспільства набув в Україні специфічного майданного вигляду. Протестувальники використовували центральну площу столиці України для постійного перебування, одночасно ставлячи свої вимоги владі й перебуваючи у безперервному тісному інформаційному зв'язку з власним народом та зі світовими ЗМІ.

Алла Киридон, Державна наукова установа “Енциклопедичне видавництво”, директор, професор, заслужений діяч науки і техніки України, доктор історичних наук

ПАМ'ЯТАННЯ ТА ЗАБУВАННЯ У СМИСЛОВИХ ВИМІРАХ ХРОНОТОПІВ ВІЙНИ

Метою пропонованої наукової розвідки є дескриптивна (описова) характеристика категорій пам'яті та забуття (і відповідних процесів пам'ятання та забування) в часово-просторовому континуумі війни; осмислення цих категорій як теоретичної проблеми; з'ясування особливостей, домінантних чинників та функціональних механізмів пам'яті й забуття в контексті граничної ситуації; аналіз розгалуженої системи контрадикторних зіткнень, а також впливу модальності пам'яттєвих смислів трагічного досвіду на інтенції та формування відповідних сюжетів забуття.

Любов Крупник, Український інститут, фахівець відділу академічно-дослідної роботи та академічних програм, доцент, кандидат історичних наук

ПРОТЕСТНІ РУХИ В УКРАЇНІ Й ПОЛЬЩІ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ МІЖ ДОСВІДОМ ПОЛЬСЬКОЇ “СОЛІДАРНОСТІ” ТА УКРАЇНСЬКИМИ МАЙДАНАМИ

Польща, у тому числі на найвищому політичному рівні, надавала всіляку підтримку протестним рухам в Україні, особливо під час Помаранчевого майдану, а також Революції Гідності. На думку тих поляків, які відвідували українські Майдани, багатьом це нагадувало той досвід, який їхні співвітчизники отримали в лавах “Солідарності” у 70–80-х роках ХХ століття. Це приклади самоорганізації та взаємодопомоги, базованих на довірі, що гартувалися у протистоянні з владою, яку підтримував імперський кремль. Цей досвід формування громадянського суспільства під час таких протестних акцій має подібні і, звісно, відмінні риси. У них також є певні ігрові елементи або елементи карнавальної культури, що було яскраво виражено зокрема під час

Помаранчевої революції у Києві у символічному помаранчевому кольорі та відповідній атрибутиці. Під час Революції Гідності мирні протести змінилися кривавим протистоянням з озброєними правоохоронцями. Карнавальне протистоїть трагічному й епічному. Також ці ігрові елементи були наявні під час майже 16 місяців так званого карнавалу “Солідарності” до запровадження воєнного стану у Польщі, що призвів до арештів, але не здолав цей протестний рух. Проаналізувати зазначені протестні рухи та зробити висновки про подібність / відмінність їх та їхніх результатів є метою цієї доповіді.

Taras Kuzio, National University of Kyiv Mohyla Academy, PhD political science

OPPOSITION MOVEMENTS IN UKRAINIAN AND RUSSIAN HISTORY: WHY UKRAINE IS NOT RUSSIA

In the soviet union and as independent states, Ukraine and russia have different opposition experiences. In the soviet union, Ukrainians had a national democratic movement that combined demands for national and human rights. This led to the creation of Rukh, national democratic parties and the election of two presidents. Russians in the soviet union or in the russian federation have never had national democrats and liberals have been weak. Ukraine rejected communism for national liberation and democracy. Russia exchanged communism for imperial nationalism.

Сергій Мирний, Національний музей “Чорнобиль”, науковий співробітник

“ПРОЦЕС ПІШОВ”: КОНЦЕПЦІЯ ІНДУКЦІЙНОГО ПЕРІОДУ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ (НА ПРИКЛАДІ ВПЛИВУ ЧОРНОБИЛЯ НА РОЗПАД РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ)

Спроба прояснити, як соціальне потрясіння через Чорнобильську аварію 1986 року, що сталася через рік після приходу до влади Горбачова, та через її наслідки прискорило розпад срср та виявило цікаву особливість динаміки цього процесу. Незважаючи на колосальну зміну соціальних настроїв у перші три роки після аварії, протестні та нетрадиційні соціальні події були досить нечисленні, “розріджені” в часі та просторі. Лише у 1989 році сталося лавиноподібне зростання їх, приводом до чого були перші конкурентні, частково вільні вибори у верховний законодавчий орган срср. Потім соціальна активність і далі збільшувалася надзвичайними темпами (з певними спадами та піднесеннями, природно), утворивши розбурхане соціальне море, що вихлюпувалося за межі срср, впливаючи й на країни так званого соціалістичного табору, й на світову політику... Завершилося це у 1991 році розпадом срср. Отже, спочатку був період, коли глибинні зміни, які відбувалися в соціальному середовищі, мало проявлялися на його подієвій поверхні. Парадоксальним чином така соціальна динаміка, незважаючи на зрозумілу й очевидну якісну відмінність природи явищ, формально подібна до динаміки певних типів хімічних реакцій, для яких характерна наявність так званого індукційного періоду. Це часовий проміжок, коли об’єктивні умови процесу вже створено, процес, безумовно, почався, – але, незважаючи на це, очевидні ознаки того відсутні. Закінчується індукційний період дуже різко – переходом

здебільшого у надзвичайно швидку (буває, й вибухову) фазу. Погляд крізь призму добре відомих закономірностей індукційного періоду матеріального світу на суспільні передреволюційні процеси може допомогти визначити набір визначальних параметрів трьох їхніх складників – подій-збурювачів, соціальних / протестних рухів та їхнього середовища. У разі успіху це дасть корисну класифікацію перелічених соціальних сутностей, критерії оцінення революційного потенціалу конкретних ситуацій, що матиме не тільки теоретичне, а й прикладне прогностичне та політтехнологічне значення. Гіпотеза індукційного періоду революційних подій виникла під час досліджень чорнобильських матеріалів Архіву відкритого суспільства імені Віри та Дональда Блінкенів (колишніх архівів радіостанцій “Радіо Свобода / Вільна Європа”) при Центральноєвропейському університеті (Будапешт), що фінансувалися фондом “International Visegrad Fund”, а також досліджень колекції Національного музею “Чорнобиль”.

Галина Михайленко, Херсонський державний університет, доцент кафедри історії, археології та методики викладання, кандидат історичних наук

ПРАКТИКИ ВИЖИВАННЯ В ОКУПОВАНОМУ ХЕРСОНІ ЯК ФОРМА СПРОТИВУ ТА САМООРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Матеріали дослідження, оприлюднені у збірнику “Херсон 2022: з Україною в серці”, присвячено відображенню практик виживання в окупованому Херсоні – гуртування людей, взаємодопомоги, організації волонтерської діяльності, уникнення російських інституцій / мобілізації / псевдореферендуму. Самоорганізація херсонців демонструє, що протистояння окупантам відбувалося в усіх сферах життя – в побуті, навчанні, професійній діяльності. Розповіді херсонців, надруковані у збірнику, демонструють індивідуальність і важливість кожного досвіду виживання під час російської окупації Херсона.

Віталій Нахманович, Музей історії міста Києва, провідний науковий співробітник

“КОЛЬОРОВА РЕВОЛЮЦІЯ” НА ФРОНТИРІ: УКРАЇНСЬКІ МАЙДАНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ

Якщо розглядати українські Майдани не як разові (короткочасні) акції прямої демократії, а як чинники довгострокових суспільно-політичних змін, ми маємо вивчати їх у широкому зовнішньо- та внутрішньополітичному контексті. По-перше, це проблема геополітичного становища України між умовними Заходом і Сходом. Ця порубіжна ситуація притаманна українським землям від часів Київської Русі, і саме вона значною (а може, й визначальною) мірою спричинилася до довготривалої відсутності власної державності. Тому якщо “кольорові революції” на захід від України були інструментом повернення народів Східної Європи до своєї історичної європейської домівки, то в Україні вони ставали одним з інструментів чергового цивілізаційного вибору. Із цим пов’язано іншу проблему – складнощі формування українського суспільства у незалежній державі після 1991 року. До певного моменту могло скластися враження,

що в Україні паралельно формуються дві політичні нації – одна українська, європейська, інша – “малоросійська”, про- та підросійська. Ці дві спільноти мали повний набір національних ідентичностей – культурних, внутрішньо- та зовнішньополітичних. У цій ситуації Майдани стали способом реалізації своїх політичних прагнень українською нацією, у той час як “малоросійська нація” раз у раз брала реванш на класичних виборах. Отже, з одного боку, Схід і Захід розглядали Україну як ресурс розширення власного цивілізаційного поля, а з іншого – обидві зазначені вище українські “політичні нації” були надто залежні від зовнішніх акторів. Тому роль зовнішньополітичного чинника в новітній українській історії, як і завжди, була надважливою. Чим далі загострювалася боротьба за вектор світового цивілізаційного руху, тим більшу увагу привертали до себе українські Майдани. Адже від їхніх результатів залежала не лише цивілізаційна належність значної частини Європи, а й загальні перспективи подальшого розширення західної цивілізації. Тому не випадково останній українській Майдан – Революція Гідності – спричинив збройну агресію з боку росії, що поставила світ на межу Третьої світової війни.

Тетяна Привалко, Український інститут національної пам’яті, головний спеціаліст сектору усної історії та збереження історичних свідчень, кандидат історичних наук

ЯК БАЧАТЬ ЕВОЛЮЦІЮ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ УЧАСНИКИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УСНОЇ ІСТОРІЇ)

В Українському інституті національної пам’яті з 2014 року здійснювався проєкт “Майдан: усна історія”, в межах якого збиралися усні свідчення учасників та свідків Революції Гідності. За матеріалами цих свідчень проведено аналіз поглядів майданівців на місце Революції Гідності у тягlostі національного спротиву, з’ясовано, з чим в усних свідченнях порівнювали українські Майдани, та виокремлено основні компаративні позиції.

Дарія Сингаєвська, Національний університет “Києво-Могилянська академія”, аспірант

ГРОМАДЯНСЬКА САМООРГАНІЗАЦІЯ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ ЯК СКЛАДНИК СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО РЕЖИМУ

Процес демократизації політичних режимів ідейно спирається на ренесансний сумнів у божественному походженні влади та появі ідеї Res Publica – публічної справи. Громадянський спротив є частиною демократичної культури. Окрім широкої мобілізації учасників, демократична легітимність революції залежить і від конструювання правового порядку структури політичних можливостей. Дослідження аналізує громадську самоорганізацію під час Революції Гідності як ключовий чинник у становленні демократичного режиму в Україні. Згідно з теорією “демократичного переходу” (О’Доннелл, Шміттер, 1986) важливими аспектами демократизації є активність громадян, незалежність суспільних організацій від держави, а також їхня спроможність брати на себе відповідальність за власні ініціативи, що відбулося у

випадку Революції Гідності. Особливу увагу приділено вивченню феномена самоорганізації як своєрідної “громадянської арени” (Мігдал, 2001), де громадяни здійснювали колективну мобілізацію поза контролем державних структур, що мало тривалі наслідки для українського політичного ландшафту. Використання концепції “інфраструктурної влади” (Манні, 1984) дає змогу проаналізувати, як громадянське суспільство почало заповнювати вакуум, спричинений низькою здатністю держави виконувати свої основні функції під час і після революції. На основі теорії політичного спротиву (Скотт, 1985) дослідження доводить, що самоорганізація стала не тільки засобом спротиву, а й каталізатором трансформації політичної системи. Через громадянське самоврядування та волонтерські ініціативи було створено нові канали впливу на політику та контролю над владою, що сприяло подальшій демократизації. У висновках зазначено, що самоорганізація під час Революції Гідності стала важливим кроком у побудові ефективного демократичного режиму, оскільки вона продемонструвала здатність громадян брати участь у політичному житті країни та брати на себе відповідальність за свої інституції.

Джефф Степницький, Університету МакЮена, Едмонтон, Канада, доктор філософії, доцент, завідувач кафедри української громади та міжнародного розвитку

Данило Судин, Український католицький університет, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології

UNDERSTANDING THE REVOLUTION OF DIGNITY THROUGH THE IDEAS OF MYKHAILO DRAHOMANOV (РОЗУМІННЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОГЛЯДІВ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА)

We submit this proposal as a contribution to the theme on national resistance in the 19th century. Over the past several years, we have been exploring the development of sociological theories in the work of 19th and early 20th century Ukrainian scholars. In this presentation we discuss the ideas of Mykhailo Drahomanov and his relevance for understanding Ukrainian resistance, past and present. Drahomanov is important because he develops strong, intellectually grounded critique of Russian Empire and bureaucratic centralization. In particular, his social theory emphasizes the importance of local *zvychai* (practices) in the development social life, and *hromada*, as local forms of community that define identity and social relations. Moreover, he criticizes the macrosocial concept of society developed by European sociologists like Emile Durkheim and instead presents a federative concept of society. He defines society as an association of local *hromadas*. In this paper we apply Drahomanov’s sociological ideas to the Maidan phenomenon. We discuss the relevance of his critique of bureaucracy to Maidan and then we introduce some of the *zvychai* that characterized the Maidan revolution. We also consider the relationship between the concept of *hromada* and Maidan. Finally, we explore how Drahomanov’s ideas laid the groundwork for contemporary developments in Ukrainian civil society.

Петро Стецюк, Український центр економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова, науковий консультант із правових питань, суддя Конституційного Суду України 2006–2016 років

КОНСТИТУЦІЙНО ПРАВОВИЙ ВИМІР РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Роль Революції Гідності (Майдану 2013–2014 року) у новітній політичній історії України. Конституційно-правова періодизація перебігу київських протестних акцій зими 2013–2014 років. Основні періоди Революції Гідності: 1) час реалізації громадянами України свого конституційного права на мирні збори; 2) час захисту громадянами України конституційного ладу своєї держави, її демократичних та республіканських засад, а також легітимного опору громадян України процесам узурпації влади представниками панівного політичного режиму; 3) час відновлення стану конституційного правопорядку в Україні. Міжнародно-правові й конституційні засади організації та проведення протестних акцій під час Революції Гідності. Статус (правове положення) сторін київських протестних акцій 2013–2014 років: 1) мирних протестувальників (громадян України); 2) співробітників силових структур (рядових та офіцерів МВС України, СБУ, інших державних органів), чільних представників панівного політичного режиму. Спроби фальсифікації причин та наслідків Революції Гідності, обстрілювання та переслідування активних її учасників, проблеми незавершеності судових процесів у справах родин Героїв Небесної Сотні. Українські Майдани й Конституція України (проблеми взаємозумовленості та взаємозалежності). Роль і значення Революції на граніті, Помаранчевої революції та Революції Гідності у трансформації пострадянської політичної системи в Україні. Революція Гідності та проблеми конституційного розвитку України. Майбутнє української Конституції.

Людмила Тарнашинська, Інститут літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України, головний науковий співробітник, керівник Центру дослідження проблематики українського шістдесятництва, професор, доктор філологічних наук

УТВЕРДЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ШІСТДЕСЯТНИКІВ

У доповіді буде простежено вимір свободи українських шістдесятників: свободи неув'язненої та свободи (не)ув'язненої. Тобто йтиметься про тих викличних українських митців (публіцистів, поетів, літературних критиків, художників), хто мав щастя обстоювати свої погляди на демократичні свободи на волі, й тих, хто мав мужність робити це за ґратами. Високий стиль національної гідності, притаманний цим нескореним борцям за права та свободи, які в умовах жорстокого протистояння з офіційною владою виступали у своїх творах проти імперської політики (І.Дзюба, І.Світличний, Є.Сверстюк, В.Стус, О.Заливаха та інші), формував національну ідентичність, впливаючи на свідомість і серця своїх сучасників та наближаючи відновлення незалежності України.

Андрій Фесенко, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, доцент кафедри філософії, кандидат історичних наук

ПРОТЕСТНІ НАСТРОЇ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЧЧИНИ: СОЦІОРЕЛІГІЙНИЙ АНАЛІЗ (2014–2021 РОКИ)

Ситуація, яка склалася протягом 2014–2021 років у релігійному середовищі, визначена багатоконфесійністю Донецької області. Дослідження підтверджують, що в результаті воєнної агресії значна частина релігійних організацій, які функціонували на території донецького регіону до початку війни, стали фактично заручниками на тимчасово окупованій території, де українська влада не має змоги здійснювати свої конституційні повноваження. Релігійні громади, які перебувають на непідконтрольній території Донецької області, стикаються з різноманітними викликами та обмеженнями залежно від їхнього статусу і належності. УПЦ МП виявилася чи не єдиною конфесією, що не потерпіла через дії окупаційної влади. У таких умовах УПЦ МП має привілейоване становище через свою канонічну підпорядкованість РПЦ та ідеологічну співзвучність політиці “східного сусіда”. Діяльність інших конфесій зустріла серйозний спротив із боку окупаційної адміністрації під час власної діяльності. УГКЦ та ПЦУ часто стикаються із серйозними труднощами, які нерідко ставлять під загрозу життя як духовенства, так і вірян. Деякі релігійні об’єднання взагалі не мають можливості діяти легально, особливо це стосується харизматичних та повноєвангельських протестантських конфесій. Ризики діяльності для протестантських громад на непідконтрольній території, з одного боку, спиралися на погляди окупаційної адміністрації щодо “релігійної небезпеки” так званих сект, з іншого – патріотичною, проукраїнською позицією протестантських спільнот на українській території, які активно включилися у волонтерський рух та чітко висловлювали свою позицію щодо засудження російської агресії та цілісності України. Можна констатувати, що саме протестантські церкви, зокрема харизматичні та повноєвангельські, виявилися осередками спротиву “росському миру” на Донеччині ще з 2014 року, саме віряни та служителі протестантських церков (наприклад пастор церкви “Слово Життя” О. Хомченко, пастор церкви “Асамблея Божа” С. Косяк) стали співзасновниками постійного молитовного служіння (молитовного Майдану “Молитва за Україну”) у 2014 році в центрі Донецька. Протестантські громади, які залишилися на окупованій території, фактично залишилися без зв’язків з управлінськими структурами в Україні. Пасторів, відомих своєю проукраїнською позицією, у кращому разі вигнали за межі так званої ДНР або змусили виїхати, а в гіршому – вони пройшли через полон і катування. Інші громади, хоч і мають дозвіл на легальну діяльність, змушені працювати у підпіллі через обмеження, що ставлять перед ними. На просторі донецького регіону діють іудейські громади та деякі ісламські спільноти, які також функціонують у складних умовах через відсутність повноцінних можливостей для своєї богослужбової діяльності.

Дмитро Фурманчук, Міністерство оборони України, Національний університет оборони України, ад’юнкт, здобувач

**СТОЛІТНЄ ПОЛУМ’Я ХОЛОДНОЯРСЬКОЇ ЗВИТЯГИ: ВТРАЧЕНА РЕТРОСПЕКТИВА
В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ**

В української нації незліченна кількість героїчних подій щодо прагнення незалежності та процвітання. Одним з яскравих прикладів є селянський рух опору на Чигиринщині в радянсько-українській війні 1917–1921 років. Ці події до здобуття незалежності України “совіти” замовчували, а загиблих героїв помаркували як “бандитів” та “ворогів”. Холодноярська республіка, незважаючи на свій трагічний кінець, залишила глибокий слід в українській історії та культурі, а її ідеали й далі надихають сучасних українців на боротьбу за незалежність і самостійність держави. Ця розвідка має на меті проаналізувати зазначений визвольний рух та його значення в українській історії, дослідити причини виникнення Холодноярської республіки в історичному контексті, охарактеризувати ідеологію та цілі учасників повстання, визначити його наслідки для подальшого розвитку української державності й виявити зв’язки між подіями столітньої давнини та сучасними викликами, з якими стикається Україна.

Тетяна Цимбал, Криворізький національний університет, професор кафедри професійної та соціально-гуманітарної освіти, доктор філософських наук

ПРОТЕСТНІ РУХИ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ

У доповіді представлено результати дослідження протестних рухів українського студентства в європейському контексті. Проаналізовано загальні риси студентських протестів і національні особливості організації протестів та сутності вимог, які висуває молодь. Визначено основні причини, стадії протестних рухів здобувачів вищої освіти та їхні цілі. Проведено порівняльний аналіз протестної активності студентів по регіонах України та в Європі загалом. Особливу увагу приділено з’ясуванню участі у протестах студентських та незалежних профспілок, а також підтримці студентства викладачами. Визначено частку конвенційних форм протесту – мітингів, пікетів, маршів та насильницьких і конфронтаційних форм. Підкреслено, що в Україні переважають перші форми, що контрастує з досвідом європейських студентів, дії яких радикальніші, а сутички з поліцією та захоплення університетів стали для них звичними формами протесту. З іншого боку, європейським студентським організаціям під час протестів удається налагодити взаємодію з іншими групами протестувальників (з викладачами, вчителями, іншими працівниками освітньої галузі), а українські студенти поки що не можуть налагодити продуктивну комунікацію та залучити до протестів інші соціальні групи. Окрім того, протести українських студентів поступаються європейським за численністю та рівнем мобілізації, що є підґрунтям успішності протестних рухів. У той же час за ступенем виконання вимог студентів українські протести є успішнішими. Такий парадокс, на наш погляд, можна пояснити слабкою позицією української влади загалом. Підкреслено, що найуспішнішим студентським протестом була законна мирна акція на майдані Незалежності, організована у 2013 році після відмови керівництва країни від підписання угоди про асоціацію України з ЄС, а розгін студентів, учинений спецпідрозділом “Беркут” уночі 30 листопада, став причиною багатотисячних мітингів із вимогою притягти до відповідальності осіб, які віддавали наказ про побиття та виконували його, що згодом переросло в Революцію Гідності. Сьогодні, в умовах російської воєнної агресії, акції протесту заборонено, проте розвивається та структурується студентське самоврядування, постають нові форми діалогу між рухом

студентства як активним і самодостатнім громадським рухом і керівництвом університетів та МОН.

Олександр Черемісін, Херсонський державний університет, доктор історичних наук, професор кафедри історії, археології та методики викладання

ЦИВІЛЬНИЙ РУХ СПРОТИВУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНА 2022 РОКУ

Дослідження присвячено героїчним сторінкам цивільного спротиву Херсона російським окупантам у 2022 році. Наголошено, що протестні рухи стали важливим досвідом як для України, так і для Європи. На прикладі Херсона вивчаються різновиди, способи, методи, конфігурації руху опору. Досвід самоорганізації населення міста став важливим чинником формування найвищої форми громадянського суспільства.

Григорій Чмихало, Національний університет оборони України, ад'юнкт

СТВОРЕННЯ РФ ОБРАЗУ ВОРОГА СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ КРИМУ НАПЕРЕДОДНІ ТА ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Показано особливості та специфіку формування росією ворожих і протестних настроїв серед населення Криму в 2013–2014 роках щодо подій, які відбувалися по всій території континентальної України.

Ольга Яковець, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти кафедри історії та філософії соціально-гуманітарного факультету Бердянського державного педагогічного університету, вчителька історії Новоселівського ліцею Української сільської ради Синельниківського району Дніпропетровської області

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ

Сьогодні, як і десять років тому, тема Революції Гідності в Україні залишається актуальною, особливо в контексті російської пропаганди щодо цієї події. Російська влада використовує різні інструменти – медії, соціальні мережі та інші канали, щоб впливати на сприйняття цієї події в Україні та за її межами. Можна виділити кілька основних аспектів актуальності даного дослідження: маніпулювання історією – викривлення фактів та подій, пов'язаних із Революцією Гідності, для створення наративу, який відповідає інтересам російського уряду; інформаційна війна – російська пропагандистська машина активно працює над формуванням певного образу Революції Гідності та подій, пов'язаних із нею, як у внутрішньоросійському, так і в українському та світовому інформаційному просторі заради впливу на свідомість росіян, українців і внутрішню політику України, а також правильного, на думку путінського режиму, сприйняття Революції Гідності світовою спільнотою; стійкість українців до російської пропаганди – розуміння того, як російська пропаганда впливає на ставлення громадян України до подій Революції Гідності. Імовірно, дослідження

теми Революції Гідності в контексті російської пропаганди може дати корисні висновки для розуміння динаміки інформаційного впливу та розроблення стратегій для зменшення його негативних наслідків.